

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Redactie-sekretariaat: Postbus 7176 te Amsterdam.

Administratie: Pasteringsingel 29b, Rotterdam-7

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

Onze Vader

■ Aanziens des persoons

Jezus is niet meer op aarde. Soms denk je: was Hij er maar wel 't Zou zo makkelijk zijn even naar Hem toe te gaan — als dát nu eens bij een reis naar Israël inbegrepen was...

Kijk, dat denk je wel als het over Jezus gaat, maar niet over God. Bijna niemand zegt: wat zou het plezierig zijn even naar God toe te kunnen gaan. Zo vertrouwd als Jezus ons is, zo vreemd en veraf en ongenaakbaar is God. We hebben nog steeds niet goed door wat Jezus tegen Filippus en de andere discipelen zei: wie Mij (aan het werk) gezien heeft, heeft de Vader, het God gezien!

Is 't Gods bedoeling ons wat meer op een afstand te houden? Maar Jezus spreekt over God als over „de Vader“ — in het evangelie van Johannes niet één maar wel honderd keer. Zo spreekt Hij God zélf aan, zo zegt Hij dat wij met Hem mogen spreken.

■ Kloof zonder brug?

Ook in Jezus' dagen leek de afstand tot God als een kloof zonder brug. Weliswaar was de tijd voorbij, dat Israël met behulp van een gesneden beeld, een gouden kalf God onder handbereik meenden te kunnen brengen. Maar het denk-beeld, dat Israëls Schriftgeleerden van God hadden ontworpen, was nog veel erger. Israëls voorgangers leerden de gemeente Gods naam te verzwijgen. Die ontroerende naam Jahweh, waarmee de gelovigen elke keer elkaar eraan herinnerden: Hij is present, Hij is er!

Wie in het bezit is van de israëli-sche postzegelserie met afbeeldingen van synagoge's, mag zich gelukkig prijzen. De uitgifte werd onmiddellijk gestaakt toen Israëls ultra-orthodoxen (de Chassidim) ontdekten dat de naam Jahweh op een van de zegels zichtbaar werd. Dié naam onder de stem-pelinkt — onvoorstelbaar! En wij „de onrechtvaardige Mammon“ maar kronen met het randschrift „God met ons“...

De bergrede is nog veel aggressiever dan wij denken. Vergroot de schriftgeleerde de afstand tussen God en mens, Jezus leert: zeg

maar Vader, als je met God spreekt (Mt. 6:9). Dat is wel 't tegendeel van een onuitspreklijke naam: wat is er alledaagser dan „Vader“?

■ Familiariteit?

Jezus kent God als geen ander (Joh. 1:18). Als Hij het zegt, beoogt Hij met deze familie-naam geen familiariteit. God zelf heeft zich immers allang zo voorgesteld — heet Adam niet herhaaldelijk de zoon van God? En als God zegt: Mijn zoon heb Ik uit Egypte geroepen (Hos. 11:1), wat kan dat dan anders betekenen, dan dat Hij Israëls Vader wil zijn? Zegt Israël — in beter dagen — niet zelf: ... U bent toch onze Vader (Jes. 63:16, 17; 64:8)?

God wil aan mensen, die tastend in den blinde zoeken of zij Hem vinden mochten, zichzelf maar al te graag bekend maken. Daarom zoekt en vindt Hij namen die de mensen aanspreken.

Maar wat moeten wij ons bij die vader-naam voorstellen? Iedereen kent vader Abraham. Onwillekeurig hoor je al die dreinende deun ... had zeven zonen. Mis — Abraham had veel meer zonen. En dochters. Als hij zijn neef Lot gaat bevrijden, trekt hij eropuit met 318 man, „die in zijn huis geboren waren“ (Gen. 14:14). Nee dat waren echt niet zijn eigen kindertjes, lijfelijke zonen. Maar voor dat legertje, mét hun vrouwen en kinderen, was Abraham wel „vader Abraham“. Zo spreken de Joden in Jezus' dagen ook nog over hem: ... onze vader is Abraham (Joh. 8:39). Hij heet zelfs vader aller gelovigen (vgl. Rom. 4:11, 12). En komen we een jood tegen, dan het het nog: een zoon van Abraham.

■ Patriarchaal!

Wat houdt dat nu in: Vader Abraham? Dat horen we uit de mond van Job, een tijdgenoot van Abraham:

tot ogen was ik voor de blinde en tot voeten voor de kreupele; een vader was ik voor de armen... ik redde de ellendige die om hulp riep,

de wees en die geen helper had, en het hart der weduwe deed ik jubelen!

Job 29:7-16; vgl. Ps. 72 en 146

Abraham is „vader“ voor heel de familie-Elan, stam-vader, de hoogste familie-rang. Bij hem kunnen ze allemaal terecht met hun zorgen en vragen: „Vader“ spreekt zowel van autoriteit, erkend gezag, als van liefdevolle verzorging. Niemand komt bij hem te kort, ook niet „die geen helper heeft“.

Daarom zal ook wel de oudste zoon „twee delen“ van de erfenis krijgen (vgl. Eliza's verzoek aan Elia), een dubbel erfdeel. Dat is geen kwestie van voortrekken: straks is die oudste zoon „vader“ van de familie. En mét alle rechten erft hij ook alle plichten. Van hem wordt algemene bijstand verwacht. Dan is een dubbel erfdeel echt niet te veel!

Komen er bezoekers in Abrahams tent, dan wordt verwacht, dat hij ze ontvangt en hun een maaltijd bereid. Zelfs tot de inmiddels op zichzelf wonende Lot strekt zijn zorg zich uit. Heel het alledaagse leven van zijn huis, valt onder zijn zorgen, inclusief wijze rechtspraak — het bewaren van de vrede.

■ Jong geleerd

Als jullie bidden, zegt dan: onze Vader, die in de hemelen zijt, leert Jezus. Er is een afstand, letterlijk en figuurlijk. Maar geen kloof zonder brug: er valt met Hem te praten. Over van alles en nog wat. Over grote en kleine, over alledaagse en heel belangrijke dingen. De weduwe kan bij Hem terecht en die geen helper heeft. Maar de oudste zoon ook. Zo goed als de jongste, die van ellende maar teruggaat naar huis — een veelzeggende gelijkenis in dit verband. De deur staat immers voor ieder open, die Hem als Vader erkent?

God wil alles voor ons zijn. En wij mogen ons kind aan huis weten, met al onze problemen. Grotmenssen- en kinderproblemen. Kleinigheden en zaken van leven en dood.

God wil weer Vader voor ons zijn. De „vertrouwensman“ van de mensen, in alle opzichten. 't Is typerend wat de knappe Paulus in de moeilijke brief aan de Romeinen schrijft over het werk van de Heilige Geest. Het aller-eerste is: gij hebt ontvangen den Geest van het zoonschap, door Welken wij roepen: Abba — Vader. Abba — eemma, ons papamama, zijn klanknaboosende woorden; het zijn de eerste, on-

willekeurige, geluiden die een baby maakt, waarvan wij vertederd gemaakt hebben: hij „zegt“: papa, mama. En daarop zinspeelt Paulus. Het eerste werk van de Heilige Geest is, ons „abba“ te leren zeggen, als een klein kind dat zich koestert in de liefde van vader en moeder. Worden — en zijn — als een kind tegenover Vader: het a b c van het geloof.

■ Beeld-spraak

God „Vader“ noemen houdt in: je gedragen als Zijn kind. De Israëliet mocht geen beeld van God maken. Hij was geschapen om beeld van God te zijn. Gods kind zijn en Gods beeld zijn valt samen (vgl. Gen. 1:27 met Gen. 5:1-3). Dat houdt meer in dan het kinderlijk vertrouwen: dat de H. Catechismus noemt. Jezus kreeg de vraag voorgelegd: toon ons de Vader. Zijn antwoord was duidelijk: wie Mij (aan het werk) gezien heeft, heeft de Vader gezien. De vraag: toon ons de Vader, laat God eens zien, is nog niet uitgestorven. Gods kinderen moeten hetzelfde antwoord kunnen geven als Jezus: wie ons (aan het werk) gezien heeft, heeft God gezien. Dat is niet oneerbiedig en te hoog gegrepen of horizontalistisch. Jezus schaamt zich niet ons broeders en zusters te noemen. Hij zegt duidelijk: als gij bidt, zeg dan: onze Vader... Hij herstelt de oorspronkelijke situatie: wij zijn geschapen om Gods beeld te zijn, om onze hemelse Vader op aarde te representeren: te spreken zoals Hij zou spreken, te handelen zoals Hij zou handelen (1 Pt. 4:11). Dan is het niet teveel geveerd te eisen: wie Gods gemeente ziet, moet God zélf zien

In dit nummer:

Pagina 315

Ds E. R. Postma,
Onze Vader

Pagina 316

Ds K. B. Holwerda,

Kan de Here Jezus de regering
van Zijn kerk niet aan?

Pagina 317

Drs H. E. S. Woldring,

Dr C. C. Rijnsdorp

Pagina 318-319

D. W. L. Milo,
Iets over liturgieH. Langerak,
De dichter, zijn liefde en
zijn geloof

Pagina 320

Drs B. Kristensen,

Wat is Sensitivity-Ttraining (3)

Pagina 321

Ds C. P. Plooy,
Over Van Ruler

Kan de Here Jezus de regering van Zijn kerken niet aan?

2

De lezer van deze rubriek moet zo langzamerhand de idee krijgen dat er een stel betweters zijn, die inzake het kerkverband de gemeenten steeds weer verhinderen tot zaken te komen. Enkelen daarvan, zo weet U, maken deel uit van de kerkeraad van Doorn. Deze heeft alle kerken tijdig en in goede orde een voorstel gezonden over deze zaak. En dat waarlijk niet om gelijk te hebben, 1 Cor. 11 : 16. Maar omdat hij van mening is, dat de gemeenten, in het zoeken naar een goede, hechte samenwerking, bezig zijn het paard van Troje binnen te halen. Een element dat er zeer oud en vertrouwd uitziet. Maar dat naar mijn vaste overtuiging voor een werkelijk sámenleven van de gemeenten opnieuw fataal zal blijken. En dat betekent — en dát weegt het zwaarste! — dat er in Christus' regering van Zijn gemeenten een lelijke lacune zou zitten!

Nu had genoemde kerkeraad kunnen zwijgen. Dat was veel makkelijker geweest, en het had hem veel verwijten bespaard. Maar deze kerkeraad wil niet leven volgens het 'Ben ik mijn broeders hoeder?' (Gen. 4 : 9), en sprak dus wél! Ik hoop dat de lezer wil inzien dat dit spreken een daad is van kerkverbandelijk handelen. Waaruit blijkt, dat die kerkeraad de zaak van goede en hechte samenwerking tussen de gemeenten ná aan het hart ligt.

Het voorstel-Doorn is in deze rubriek wél aangevallen, maar nooit afgedrukt. Ik breng het daarom hierbij ter kennis van de lezer. Doorn stelde voor:

A. Niet over te gaan tot het in het leven roepen van een landelijk synodaal kerkverband, in de zin zoals in het Convent van 24 november 1973 een meerderheid in die vergadering zich daarvoor heeft uitgesproken.

B. In de dankbare erkenning van het feit dat er tussen de gemeenten een levende band des geloofs bestaat, aan die band verdere gestalte te geven door het sluiten van een verbond of federatie van gemeenten, waarbij de gemeenten

a) uitspreken te willen blijven bij de Heilige Schrift als het enige volle Woord van God; dit evangelie belijden wij metterdaad volgens de Drie

Kerkelijk Leven

Formulieren van Enigheid, die verstaande en uitleggende naar de Schriften;

b) elkander beloven om, als gemeenten van Christus, elkander onderlinge hulp en bijstand te verlenen en zoveel mogelijk gezamenlijk die taken te verrichten, die dienstbaar zijn aan het gemeenschappelijk welzijn der gemeenten en aan de uitbreiding van het Koninkrijk Gods.

C. De gemeenten beraden zich in de periode die aan het Convent (van 21 sept. j.l. KBH) voorafgaat over de vraag voor welke aangelegenheden die de kerken gezamenlijk aangaan en voor welke taken die gemeenten gezamenlijk verrichten of nog zullen kunnen aanvaarden, nog regelingen door middel van afspraken zullen moeten worden getroffen, opdat, met het oog op het treffen van zulke regelingen, tijdens het a.s. Convent zoveel mogelijk voortgang zal kunnen worden gemaakt. (Was gedateerd 13 juni 1974)

Waarom toch dit voorstel?

Er is na '44 en ook na '67-'69 vaak opgemerkt, dat het kwaad niet zat in de kerkelijke orde, maar in het misbruik dat daarvan werd gemaakt. En dat voortkomt uit de boosheid van 's mensen hart. Dat laatste zal wel waar zijn. Toch is het m.i. geboden, om je ook eens af te vragen of de structuur van die oude KO niet elementen bevatte, waarvan onze boosheid kwistig gebruik kan maken. Ik herinner me een gesprek met een broeder uit Zalk, die me in '64 al vroeg: „waar heeft de Here geboden kerkelijke vergaderingen, die de macht hebben alle kerken op te schepen met de verantwoordelijkheid voor en de rechtspraak over een twistzaak in één gemeente?” En hij zei erbij: „laat het waar zijn dat er verbindingslijnen tussen de kerken moeten zijn, — U maakt me niet wijs, dat de Here wil dat er een kerkelijke macht is (die de bijbel nergens noemt), die de narigheid in één gemeente via die kanalen automatisch kan verspreiden, zodat er ellende van komt in alle kerken. Kerken en broeders die met die zaak niets te maken hebben, en die van de Here ook geen gebod ontvangen hebben, zich er mee te bemoeien. Wij mogen níét wijzer zijn dan God als het gaat om beelden in de kerk.

Mogen we het dan wél als het gaat om Christus' regering van Zijn gemeenten?”

Deze broeder had ongetwijfeld gelijk. Er is voor twistzaken in de gemeenten een weg in de Schrift geweest, 1 Cor. 6 : 2,5. En één van de narigheden van de oude KO én van het nieuwe concept KO is, dat ze kerkelijke vergaderingen maken tot een zelfstandige machts- en rechtsinstantie over de kerken, terwijl het NT die nooit en nergens kent. Het Hoofd van de gemeente is daar Jezus Christus. Die haar regeert door middel van Zijn Woord en Geest. De openbaring van Zijn lichaam in deze wereld heeft de Here volgens apostolische overlevering gebonden aan Zijn gemeente, die Hij plaatselijk vergadert, Ef. 4 : 15, 5 : 23, Openb. 1 : 16. De gemeenten zullen elkaar wel hebben te helpen en bij te staan, Rom. 15 : 26, 27, 2 Cor. 8 en 9, en dat met raad en daad. Daar toe zullen er ook wel vergaderingen van genabuurd kerken of de gemeenten in een land nodig zijn. Maar dat zijn dan altijd wél samenwerkingsvergaderingen. En geen door onze willekeur in het leven geroepen zelfstandige machten, die de individuele kerken en broeders regeren, en over hen rechtspreken. Van zo'n roeping voor een kerkelijke vergadering lezen we nergens in de Schrift.

En het is op dit punt dat de oude KO hinkt op twee gedachten. Geen kerk, zegt art. 85 DKO, zal over andere kerken... enige heerschappij voeren. Maar art. 36 DKO zegt: hetzelfde zeggen (= zeggenschap) heeft de classis over de kerkeraad, hetwelk de particuliere synode heeft over de classis, en de generale synode over de particuliere. Nu kan men zeggen dat het ontwerp dat de commissie functionering kerkverband op tafel legde dit hinken op twee gedachten niet kent. Het is helaas maar schijn. Want in dat ontwerp hebben die vergaderingen óók macht van regering en rechtspraak in de gemeenten, zie alle artikelen die de gang van zaken in de gemeenten voorschrijven, en art. 35 van het concept, waar de zgn. 'kerkelijke appelweg' weer wordt ingevoerd. Het is om deze reden dat de Doornse afgevaardigden — met anderen — op het laatste convent bezwaar maakten tegen getrapte verkiezing van afgevaardigden naar de landelijke vergadering. Immers, dat houdt tóch weer in, dat men door een lagere vergadering gezonden wordt naar één die grotere macht heeft. Ik geef toe: deze kwestie is niet de belangrijkste zaak. Maar ze is in zoverre belangrijk dat daaruit blijkt welke visie men op regionale en landelijke kerkelijke samenkomsten heeft. Verhouden die zich als 'laag' tot 'hoog' in macht, óf hebben ze in feite niets met elkaar uit te staan, omdat beide samenwerkingsvergaderingen zijn? Dit is niet alleen maar een zaak van verstandige vergaderpraktijk! Hier is aan de hand de vraag of men regionale en landelijke vergaderingen inderdaad ziet als samenwerkingsvergaderingen! Dan wel tóch weer maakt tot machten die over de kerken als regeer- en rechtspraak-instantie gesteld moeten worden. Wat is hier nu de fout (ook al is die fout met de beste bedoelingen gemaakt, laat ik dat vooral duidelijk zeggen)? De fout is dat voor ons zo ongelooflijk aantrekkelijk is de wereldse machtsstructuur. Die in wezen wordt ingegeven

Antwoord aan drie redacteuren van „Opbouw”

door angst. Er moet een machtsinstantie in het leven geroepen worden, anders kunnen we de zaak niet aan. En dan vraag ik: kán de Here de zaak van de regering van Zijn gemeente niet aan? Moeten wij Hem met onze 'machten' helpen?

Het lijkt me duidelijk dat dát het punt is waarmee de Here Jezus zo herhaaldelijk te maken had bij de vraag wie van de discipelen de eerste zou zijn, Matth. 18 : 1 vv (en parallelle plaatsen), de vraag van Jakobus en Johannes via hun moeder, Matth. 20 : 20-28. En zelfs aan de avondmaalstafel, Luk. 22 : 24. Die vraag kwam, denk ik, níét omdat de discipelen een beetje de baas wilden spelen. Maar omdat de Here steeds weer sprak van Zijn heengaan, en de discipelen vonden dat dan toch éérst moest zijn gezorgd voor de juiste verdeling van de macht over 'de beweging van Jezus'. Ze denken zich die macht volkomen werelds. En de Here wijst steeds weer aan, dat het in Zijn koninkrijk anders is dan in de stijl van deze wereld: de meeste is wie dient. Vgl. ook Joh. 13 : 12-17.

En dát was dus de vraag die de kerkeraad van Doorn in zijn voorstel (met uitgebreide toelichting) als grondvraag aan het geweten van de gemeenten en de broeders en zusters voorlegde: wáár heeft de Here in het NT machtsinstanties ingesteld, die van Hem de opdracht kregen de gemeenten te regeren en in de problemen van die gemeenten uitspraak te doen? Me dunkt dat dit een legale vraag is, die gesteld móest worden! Het is een vraag die totnutoe te weinig aan de orde kwam. De kerkeraad van Doorn wil niets liever dan een goed en trouw kerkelijk samenleven; en moest juist daarom deze vraag wel stellen! En zo verdient ook alle steun het voorstel dat door de kerken van Ede-Nijmegen-Wageningen-Wolfheze tijdens het convent van 21 september j.l. aan de kerken werd gedaan, een voorstel dat deze zaken tot op de bodem doorgesproken wil hebben. Aangezien de gemeenten zonder dat niet tot een verantwoorde besluitvorming kunnen komen. Drie redacteuren van 'Opbouw' hebben geschreven over bovengenoemde vraag van de Doornse kerkeraad. Ik wil op wat zij te berde brachten graag ingaan in een volgend artikel.

H. E. S. WOLDRING — AMSTERDAM

Dr C. Rijnsdorp

zijn literair dagboek

Donderdag, 19 september jl., vierde dr C. Rijnsdorp zijn tachtigste verjaardag. 's Middags werd hij gehuldigd in een van de NCRV-studio's aan de Schuttersweg in Hilversum.

De jubilaris kreeg een koninklijke onderscheiding (bij bevordering), zijn door Roelof Koning geschilderd portret werd aangeboden, de receptie was zeer druk bezocht. Dr Okke Jager, die de voorzitter van het huldigingscomité mr W. F. de Gaay Fortman moest vervangen, hield een prachtige feestrede. Deze feestelijke middag had naar mijn indruk twee uitschieters. In de eerste plaats moet genoemd worden, dat die middag het literair dagboek van de jubilaris in boekvorm hem aangeboden werd. De tweede uitschieter was het 'seigneurale' dankwoord dat dr Rijnsdorp uitsprak.

De redactie van het dagblad Trouw heeft er goed aan gedaan deze toespraak van dr Rijnsdorp (enigszins gewijzigd) te publiceren in het nummer van zaterdag, 28 september jl.

Het literair dagboek vraagt nu onze aandacht. Dit dagboek is ingeleid door dr Rijnsdorps persoonlijke vriend dr G. Puchinger. En Puchinger begint zijn inleiding met de typering:

„Het hierbij uitgegeven Literair Dagboek biedt in de strikte zin een verslag van een innerlijk leven. Het beschrijft een geestelijke levensperiode (1940-1950) die achteraf niet alleen een middenstuk vormt van een arbeidzaam leven, maar tevens als een nauwe bergpas zou kunnen worden gekwalificeerd, waar het schrijversleven van dr C. Rijnsdorp doorheen moest, aler hij werd wat hij voor velen thans is: de bekwame, rijpe criticus, die mede uit eigen levenservaring anderen de weg wijst in vragen van religie en cultuur.”

Hij citeert als motto voor zijn inleiding de woorden van H. Marsman (uit: Tempel en Kruis):

„De tocht door de kloven was steil”.

Hoe dr Rijnsdorp zijn taak als christen-literator opval blijkt uit door de heer Puchinger gegeven citaten uit brieven van Rijnsdorp aan P. J. Risseuw.

Dr Rijnsdorp schrijft aan Risseuw: ik zoek de strijd niet, maar ik notloop die evenfin. Dit is een belangrijke zin. In het dagboek en in de inleiding maken wij opnieuw kennis met een rustig, evenwichtige en fijnbesnaard mens.

Enkele citaten uit het dagboek: „Wat is tenslotte 'vaart' in het leven? Een dahlia groeit snel en een eik langzaam, maar elke plant groeit met het tempo dat erbij past. 'Vaart' is een betrekkelijk begrip. Zijn de sterren minder levend, omdat ze 'langzaam' gaan? In een zeer grote ruimte verliest zich de snelste 'vaart'. De levens-

ruimte om ons heen bepaalt het subjectieve beeld van de 'vaart'. Laat niemand 'achterblijven' — in de bijbelse zin van Paulus' en Petrus' vermaningen in de brieven — bij de vaart, die bij zijn ruimte past en waarnaar hij geoordeeld zal worden.” (36)

„Als er iemand is, van wie men niet zeggen kan dat hij het in enige vakwetenschap tot iets gebracht heeft, dat hij het beste deel van zijn dagen aan de beoefening van een of andere kunst heeft gewijd of dat hij zo heeft geleefd, dat het klinkt als een goed verteld verhaal, maar van wie men erkennen moet, dat van de bewegingen van het menselijk hart en de menselijke geest hem weinig is ontgaan — is zo iemands leven niet toch ook zinvol te noemen?” (48)

„De natuur is zo ontroerend eerlijk. Een oude boom geeft zich geen moeite zich jonger voor te doen dan hij is. Dicht bij de dood leven is nog niet dicht bij God leven. Onuitroeibaar diep zit in ons de behoefte aan pralen.” (49)

„Het is een van de meest intense vreugden die op aarde mogelijk zijn, en uiting van geloof te horen uit de mond van een van je kinderen.” (51)

„Een kunstenaar is een boom die God ergens heeft geplant: in een zekere tijd, in een zekere bodem en onder bepaalde klimatologische omstandigheden. Daar waar hij staat moet de boom zien te groeien en vrucht te dragen. Of het maximum rendement uit hem gehaald wordt, hangt van Gods plan met hem af. Bloeien waar hij staat, of anders zonder klacht dood gaan, is de wet van de boom en van de kunstenaar. (...) Er zijn ook heel wat kunstenaars die zich aan actualiteit verslingeren en feitelijk tot reizende journalisten of oorlogscorrespondenten degenereren. Het woord klinkt hard, maar het is niet onjuist. Journalist, in vrede en oorlog, thuis en in den vreemde, is een mooi beroep, maar de kunstenaar heeft, met of zonder beroep, een roeping. Die roeping brengt mee, dat men zich niet aan de actualiteit verslingert en toch in die actualiteit weet wat men te doen heeft” (60, 61)

„Hoofdzaak is: of God mij gebruiken wil in datgene, wat ik

dan toch gewonnen heb en geworden ben. Wil Hij dat, doet Hij dat, dan verstommen alle vragen: of ik wel mag en kan meespreken, of ik de moeite waard ben, of ik wel voldoende weet wat ik wil enzovoort. Want iets van een zoeker behoud ik toch; ik blijf vragend over mijn eigen leven gebogen. Als nu uit deze spontane concentratie op studie eens een spontane concentratie op een romanfiguur ontstond. Als God eens gaf...”

O Here, geef mij een taak, geef mij een plaats, laat mij niet ongebruikt. Laat mij in uw handen vallen en niet in handen van mensen.” (114)

„God ziet niet alleen wat wij doen, maar ook de gevolgen daarvan tot in geslachten. Zo kan ons leven gezegender zijn dan wij wel weten. Wij zien onszelf te weinig als schakel in de keten der generaties.” (143)

In deze citaten komt iets naar voren van het kenmerkend van een christen-literator.

Dit kenmerkende is wat Geerten Gossaert (prof. F. C. Gerretson) christelijk dichterschap noemde: „...het is tenslotte niet meer dan een verzuchting van de ziel tot God, dus eigenlijk niets anders dan gebed” (F. C. Gerretson, Verz. Werken I, 648).

Dr Rijnsdorp heeft zijn dagboek-aantekeningen hoofdzakelijk in de oorlogsjaren gemaakt. Nooit heeft hij gedacht deze te publiceren. Het zijn strikt persoonlijke aantekeningen, die niet vertroebeld worden door de gedachte aan lezers voor wie men schrijft en met wie men moet rekenen.

In dit dagboek trilt de hartenuw van de literator als de snaar van een viool. Een snaar, die vibreert in de spanning tussen zonde en genade, om opnieuw met Gerretson te spreken.

Uit dit literair dagboek leert men daarom dr Rijnsdorp kennen, zoals hij is. In dit dagboek klopt zijn hart.

Vorig jaar schreef ik in Antirevolutionaire Staatskunde (juni/julijnummer 1973) een artikel 'Dr C. Rijnsdorp als cultuurcriticus'. Dit artikel verscheen vorige zomer eveneens in Opbouw.

In dit artikel besprak ik enkele bekende boeken van dr Rijnsdorp. Namelijk: 'In de greep van het reusachtige', 'In het spanningsveld van de Geest', 'Wij zijn de vaders' en 'Balkon op de wereld'. In dat artikel werd geschreven over de betekenis van deze studies van dr Rijnsdorp in politicus. Naar aanleiding van dat artikel schreef een lezer mij een lange, vriendelijke brief, waarin hij o.m. het volgende vroeg: Dr Rijnsdorp zegt, dat wij in de greep van het reusachtige leven. D.w.z. wij leven in de geborgenheid en in de beschutting van het reusachtige van de calvinistische of gereformeerde traditie met een meer of minder herkenbaar gedrags- en denkpatroon. Gezinnen, kerken, scholen, verenigingen en vriendenkringen belichamen deze beschutting en houden haar tegelijk in stand. Dr Rijnsdorp heeft kritiek op deze wijze van leven. Niet dat tradities verkeerd zijn. Zij vormen onze achtergrond, maar wanneer men zich er aan overgeeft en er zich kritiekloos door laat leiden vervalt men tot traditionalisme. Rijnsdorp pleit voor een bewust christelijk leven. Mijn

briefschrijver gaat verder: heeft dr Rijnsdorp zelf ook niet steeds in de greep van het reusachtige geleefd en zijn werk in dienst ervan verricht? Heeft hij ooit het risico aangedurfd om buiten het reusachtige terecht te komen? Maakt het niet een goedkope indruk, dat iemand, die nu tachtig jaar is en die groot geworden is in de 'Kuyperiaanse wereld' waar hij zo veel aan te danken heeft, nu op het reusachtige van deze wereld kritiek gaat hebben?

Mede voor wie deze en dergelijke vragen wil beantwoorden is het goed dat het literair dagboek verschenen is. Ook uit zijn roman „Mijn vader, mijn vader” (1946) blijkt hoezeer dr Rijnsdorp met de problemen van zijn tijd bezig geweest is. Dit blijkt ook uit de talloze recensies die hij van allerlei boeken schreef. Hij doet zich kennen als een behoedzaam, wikkend en wegend recensent. Nooit hakt hij met een botte bijl. Ook schrijft hij zijn lezers geen beoordeling voor. Hij laat bepaalde problemen zien en roept de lezer op daarin zelf een standpunt te bepalen.

Uit het literair dagboek blijkt ook duidelijk, dat dr Rijnsdorp met de problemen van zijn tijd bewust bezig is. Oorlogsgebeurtenissen spelen door dit dagboek heen. Er wordt gesproken over Van Deyssel, Leopold en anderen. Persoonlijke en gezinservaringen worden beschreven, beter: uitgebeeld. En in alles staat het geloofs- en gebedsleven centraal.

Juist in dit dagboek is dr Rijnsdorp een zelfstandig en eerlijk kritikus, die wikt en weegt, die kiest en keurt, die meeleeft en meelijdt.

Zonder dikdoenerij wil hij proberen zichzelf en zijn lezers enigszins uit de greep van het reusachtige te halen. Wij hebben van onze kerken en organisaties onbeweeglijke 'bouwwerken' gemaakt. Synodes, reglementen en concilies zijn onevenredig belangrijk geworden. Hij wil, voorzover hij daartoe geroepen wordt, een bijdrage leveren om de mensen op hun eigen 'geloofsbenen' te zetten. Hij geeft nooit af op het verleden, maar toetst het zo scherp mogelijk. In kerkelijk tumult en in politieke twisten vraagt hij, of er niet veel onheilg vuur brandt en of het echte vuur niet door een al te dikke laag as van tradities is bedekt.

Hij prikt door de veel geciteerde volzinnen van belijdenisgeschriften heen, doorziet kerkelijke formules en wil doorstoten naar het wezen van de zaak: het hart van de mens en zijn verhouding tot de God van het Evangelie. Daarbij ontziet hij zichzelf niet!

Wat wij in zijn latere essays als evenwichtige gedachten lezen, vinden wij in zijn literair dagboek als gedachteoverwegingen terug van een man die karakter, kunst en kennis weet te combineren.

N.a.v. C. Rijnsdorp,
Literair Dagboek (1940-1950)
Uitg. J. H. Kok, Kampen
1974, 159 blz. f 19,50.

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

Iets over liturgie

Ieder van ons kent het woord liturgie: het is een woord dat bij de kerkdienst behoort en iets te maken heeft met zang en muziek en afwisseling in het program-van-alle-weken. Jawel. En toch zit er meer aan vast dan alleen maar de „orde van dienst”. Soms hoor je zeggen: de liturgie is het briefje, dat je op je stoel vindt en waarop alle onderdelen in volgorde staan vermeld. Ook dat is het niet. Een andere keer hoor je: we hebben vandaag een liturgische dienst: en dan bedoelt men een kerkdienst, met extra's van jeugdkoor, gitaarbijdrage, tegenzang en nog wat. Maar dan ook zijn we er nog niet.*)

Het woord liturgie moet komen van het griekse leitourgia, dat iets te maken heeft met de „bediening des heilighdoms” en ook iets te maken heeft met „uitdelen”. De bediening des heilighdoms — daarin zit de oudtestamentische offerande van een-voor-allen: een vertegenwoordiger van het volk, die tot God nadert. Maar daarbij denkt u ook aan de priesterlijke zegen: een uitdelen van Gods genade aan allen. In beide gevallen, het offeren en het zegenen, zit de liturgie nog op een actief persoon vast, hoewel allen er passief bij betrokken zijn. Zo was het namelijk in het oude verbond.

Uit de geschiedenis van Mozes weten we, dat het volk gevraagd heeft of God de Heere niet rechtstreeks tot de mensen wilde spreken; liever tegen Mozes, die kon de woorden dan wel doorgeven. Het volk verzocht om eigen onmondigheid en heeft die onmondigheid dan ook eeuwen moeten weten. In later tijden werd de stam van Levie aangewezen, om namens het volk de Heere te loven met mond en muziekinstrumenten; maar het volk zweeg. Pas tijdens David en Salomo is sprake van acclamatie van het volk: en al het volk zegge „amen”.

Dat heeft Mozes zo niet gewenst; laten we elkaar dat goed duidelijk maken. Toen enkele medewerkers van Mozes ontsteld bij hem kwamen: er wordt in het legerkamp geprofeteerd, buiten de heilige plaats, verzuchtte Mozes: was heel het volk maar profeten! Mozes had geen behoefte aan een solistische positie — maar het volk wenste dat.

Een van de eerste dingen in de nieuwtestamentische gemeente is dan ook geweest: dat alle gelovigen samen deel hadden aan de „bediening des heilighdoms”. Door Christus waren al zijn leden in wezen profeten, koningen en priesters; de onmondigheid was weggenomen. Als er voorgangers waren, voorbeelden der kudde,

*) Enkele losse gedachten, voor een gemeentevergadering van gereformeerde en christelijk gereformeerde broeders te Emmeloord ingesteld.

dan behoorden die voorgangers volgelingen te kweken — in plaats van een monopolie op te bouwen. Paulus zei: leert en vermaant elkander. Johannes schreef: troost elkander. Jacobus zei: is iemand blijmoedig? Dan maar psalmzingen! En in de samenkomsten moest in zoverre orde zijn: dat niet allen tegelijk profeteerden of in tongen spraken; nee, ieder op zijn beurt en niet meer dan twee of drie in een samenkomst en de uitleg erbij.

Dat is essentieel voor de christelijke eredienst: dat alle gelovigen er deel aan mogen hebben. Want de bediening des heilighdoms is ons aller taak en voorrecht. Wanneer we naar de kerk gaan omdat er een goede dominee spreekt — dan maken we onszelf onmondig. Goed voorgaan doet goed volgen, zegt het spreekwoord en een predikant, wiens voorgaan tot een theologische welsprekendheid is versmald, kweekt slechte volgelingen.

Het is de narigheid van de jonge christenkerk van enkele eeuwen na Christus geweest, dat er een priesterstand onstond, die het volk monddood preekte. „Zonder priesters geen kerk; en nu nog zegt Rome dat de kerk zou uitsterven met haar laatste priester. Het werk van Christus, die ons tot mondige koningen, profeten en priesters benoemde, werd ongedaan gemaakt door... de dienaren des Woords. Want als dienaren gaan heersen gebeuren er gekke dingen. Ik heb gezien knechten te paard, zei Prediker, en heren te voet.

Wanneer wij vandaag deze dingen wat beter gaan verstaan (en de liturgische ontwikkeling wijst in die richting) dan kan dit een reformatie inhouden. Maar dan moeten we bedenken, dat de zaak niet in orde is, wanneer de gemeente een kerkkoortje heeft, een eigen gospelband, een cantor-organist en een gestencild papier op de zitplaatsen. Dan moeten we verstaan wat men ik van Ruler schreef: de liturgie begint op maandag! De bediening des heilighdoms is onze christentaak aan deze wereld. Op zondag komen wij onze accu's bijladen, worden we gewassen en verschoond onder het Woord („gijlieden zijt nu rein om het woord dat tot u gesproken is”) wordt ons geweten gezuiverd door onze schuldbelijdenis en Gods vergeving, wordt ons geloof gesterkt, worden we totaliter bemoedigd tot onze levenstaak. Maar op maandag begint de liturgie: het uitdragen van het levenslicht in een duistere wereld; het zoutend bewaren in een verdorven wereld; het doen lezen, als leesbare brieven, van het evangelie der genade; het tonen van een stad op een berg der heilichheid. En in dit alles mogen wij van maandag tot zater-

dag onszelf aan Gode offeren als een welriekend lofoffer. Dát is bediening des heilighdoms, uitdelen van Gods veelvoudige genade.

Vandaag zitten we in een overgangsfase. Er wordt gesleuteld aan de liturgische expressie in onze samenkomsten. We raken door door onze predikheren heen en moeten omzien naar... vervanging. We kunnen geen ouderlingen meer krijgen en begrijpen... dat de gemeentelieden elkander moeten troosten, vermanen en terechtstellen. We kunnen geen orgels en geen organisten meer betalen, maar moeten ons behelpen. We krijgen er begrip voor, dat een kerk niet staat en valt met een gebouw, een toren, een koster en een heuse dominee; maar dat de kerk staat of valt met de aanwezigheid van Jezus Christus temidden van twee of drie getuigen.

Enerzijds vraagt dat opruiming van verouderde gebruiken en inzettingen. Dat kost moeite. Toen de Statenvertaling van 1637 werd ingevoerd gaf dat verschrikkelijke kerkstrijd — want de oude vertaling van Embden werd er voor prijsgegeven. Toen de vertaling

van het Bijbelgenootschap kwam, gaf dat verschrikkelijke kerkstrijd — want onze vaders waren in het geloof op de statenvertaling gestorven. Toen de psalmberijming van 1773 krachtig werd ingevoerd gaf dat verschrikkelijke kerkstrijd — want de geliefde berijming van Datheen moest er voor wijken, bij welke onze vaders zich twee eeuwen gezond hadden gevoeld. Toen de berijming van de interkerkelijke commissie beschikbaar kwam gaf dat verschrikkelijke kerkstrijd — want... enz. De strijdmiddelen pasten zich bij de tijd aan, maar de strijd was in alle eeuwen even heftig. In de 18e eeuw werd er ter kerke geknokt en met stoelen geslagen, lieten mensen zich van de galerij in de voorgestoelten zakken. In de twintigste eeuw gaat het met bezwaarschriften, verdachtmaking, commissies en de tangapparatuur der „meerdere” vergaderingen. Maar het opruimen van heilige huisjes en verouderde inzettingen geeft altijd veel moeite, veel pijn, veel storm.

Aan de andere kant is vernieuwing een levensnoodzaak. Alles wat leven heeft kenmerkt zich door het afgeven van verouderde stoffen en het opnemen van voed-

Dankbaar en verlegen

Verleden week kregen mijn vrouw en ik bezoek van twee broeders die ons een grote verrassing deden beleven. Het waren Dorr, bestuurslid van de persvereniging Opbouw, en Milo, redacteur van ons blad. Ze brachten mijn vrouw en mij drie cadeaus — ik rangschik ze naar de waarde die ze voor ons kregen! — vooreerst een „envelop met inhoud”, dan een zó prachtig bloemstuk als we nog nooit onder ogen kregen en ten slotte: twee albums!

De beide broeders hebben ons verteld wat dat allemaal te betekenen had. Toen ik afscheid nam als redacteur — niet als medewerker! — van Opbouw hadden de „bazen” van dat blad op een listige manier daarover een stuk in Opbouw geplaatst dat in het exemplaar dat wij ontvingen niet voorkwam! Tengevolge van de discretie van magen, verwanten en vrienden werd ons dat ook niet onder de aandacht gebracht. Op dat artikel zijn toen veel reacties losgekomen en de „vrucht” daarvan was de komst van de genoemden en wat ze meebrachten.

Met verbazing, ik mag wel zeggen: ontroering hebben mijn vrouw en ik dit alles aangehoord en beleefd. Wij houden niet bijzonder van jubelen en dergelijke. Of, misschien beter gezegd: we zijn er een beetje bang voor. Ook ons hart is arglistig. En: wierook verontreinigt vaak het geestelijk milieu. Maar met de komst van deze twee broeders waren we toch erg blij. Dorr en Milo werden voor ons de vertegenwoordigers van de Opbouw-gemeenschap die op concrete wijze getuigenis gaven van het meeleven, de vriendschap, de waardering van heel veel lezers. De beide albums staan vol met namen van hen. Ze gaven bovendien vaak niet alleen hun naam: ze zonden ook brieven, verhalen, ontboezemingen, dikwijls met foto's erbij! Ze kwamen niet alleen uit ons land maar ook uit Amerika, Canada en Australië. En wat ons bijzonder trof en gelukkig maakte was dat dit alles niet alleen afkomstig was van broeders en zusters uit de „eigen” kerken, maar ook uit andere: „binnenverbandse”, „synodaal”, hervormde en chr. gereformeerde! Men zal uit dit alles kunnen verstaan dat we bijzonder dankbaar zijn voor dit geschenk. Het is onmogelijk allen die hun naam en meer dan dat gaven persoonlijk te bedanken. Laten ze er verzekerd van zijn dat mijn vrouw en ik alles met de grootste aandacht hebben gelezen en bekeken en dat heel veel fijne momenten, gebeurtenissen, ontmoetingen uit de voorbije jaren weer voor ons zijn gaan leven. In gedachten reiken we allen de hand en zeggen uit de grond van ons hart: hartelijk, hartelijk dank.

Dit geschenk heeft mij dankbaar gemaakt. Maar ook verlegen — want wie ben ik?

zame nieuwe stoffen. We verstaan Gods Woord vandaag — dank zij de nieuwe en de nieuwere vertalingen — stukken beter dan in vorige eeuwen. En daar hebben we de theologen voor dank te zeggen, die zowel Schriftgeleerden als kinderen van Gods koninkrijk bleken te zijn. Het feit dat we vandaag beginnen in te zien: dat al Gods volk uit profeten behoort te bestaan, is vrucht van een beter verstaan van Gods opdrachten. Ook een nieuwe psalmberijming; ook een nieuw liedboek.

—0—

Want hoe lang nog krijgen we de kans, de Heere lof te zingen in openbare samenkomsten? Hoe lang nog kunnen we over straat gaan als bewuste christenen? Hoe lang nog worden christenen geduld in deze wereld: zonder het merkteken van het Beest, zonder in te stemmen met de valse liturgie aan een satanisch creatuur?

De vervolgingen in Spanje, Zuid-Amerika, Indonesië en andere landen kennen we al van horen zeggen. Maar wat zegt Oost-Europa ons? Vlak bij, in Oost-Berlijn op een uurtje vliegen afstand, begint het al. Daar wonen nu bijna

400 miljoen mensen in de landen achter het ijzeren gordijn, die gehinderd worden in de kerkelijke samenkomsten, in de catechisatie, in de openbare lofzangen, in het belijden van de Naam. Daar treffen ze elkaar in een crypto-kerk als de Romeinse slaven in de catacomben; daar mag geen lofzang naar buiten dringen of de staatspolitie dringt naar binnen; daar vindt men een bijbel op gemiddeld 300 mensen.

Dat kan ons morgen overkomen. Alles wijst er op en we moeten maar niet schrikken wanneer ook hier de kerk morgen „als tot niet gekomen” schijnt te zijn. Dan kunnen ook hier de kerken gesloten worden, de predikanten en kosters mitsgaders de organisten inpakken. Dan herkennen de christenen (van welke denominatie en afsplitsing en zuiverheidsgraad en kerkelijke papieren ook) elkaar hopelijk nog aan een kruisteken, een vis-teken of de melodie van een psalm. Dan blijkt wel, of we vrienden of vijanden van het kruis zijn. En dan zal de liturgie wel geheel praktisch zijn — en niet langer gezongen. Die liturgie kan zijn: een hap brood, de gevangenis binnengesmokkeld met levensgevaar; een blik van verstandhou-

ding in de folterkamer. Deze dingen zijn volkomen reëel en het is een struisvogel, die er niet aan wil denken.

Welnu. Als deze dingen zo zijn, dan moeten we onze tijd uitkopen. Gekibbel over de kwaliteit van kerkliederen, over auteursrechten, over de meest juiste atheentieke notatie, over het aantal minuten preek en het aantal toelaatbare minuten koorzang kunnen we beter overslaan. Het kan zijn dat we straks elk een deel van Gods woord uit ons hoofd moeten kunnen opzeggen, omdat er geen gedrukte bijbels meer voorhanden zijn. In Zuid-Korea begon men er enkele jaren geleden al aan. En het kan zijn dat we elkaar straks mogen opwekken door kerkliederen, welke we thans uit het hoofd hebben geleerd. Geen verouderde, waarvan alleen de taal al vragen opwerpt; liever bijdetijdse, van hedendaagse dichters; die verouderen iets minder snel.

Het is daarom goed, de dingen nuchter te bezien. De artikelen van drs Woldring in dit blad, met name dat van 13 september, over Taizé, geven goede uitgangspunten bij het bezien van onze liturgie. Een preekdienst is een mislukte

dienst, daar de gemeente is uitgeschakeld. Een concert idem dito. Een zangdienst waarschijnlijk al evenzeer. En een zwijgdienst, uitgevoerd tussen zinrijke symbolen, zal evenmin aan het doel van de liturgie beantwoorden. Maar al die elementen behoren er wel bij, bij alles wat lieflijk is en welluidt, bij het welgevallige en volkomen van Romeinen 12 : 2. De kerk is geen samenkomst van lieden, die de bijbel niet lezen. Geen voorlezing voor analfabeten. Geen meditatie voor spirituele standwerkers. Geen kunstbeoefening voor aestheticisten. Maar de kerkdienst moet wel volledige gelegenheid geven, als gelovigen tezamen God de Heere te ontmoeten, Hem aan te roepen, naar Hem te luisteren, Hem te loven en door Hem gezegend te worden. Zo alleen wordt de verticale band der gelovigen met God versterkt. Zo alleen wordt de horizontale band, zijnde de gemeenschap der heiligen, versterkt. En daar moet de wereld het van hebben. Want als onze liefde ontstoken wordt op de berg der heiligheid dan moeten wij daarvan blijven zingen tot in eeuwigheid. Met mond en hart en... hand.

Volgende week verder?

H. LANGERAK — UTRECHT

De dichter, zijn liefde en zijn geloof

Het wonderlijke van een gedicht is, onder veel meer, dit, dat je er de maker door leert kennen. Ik meen zelfs dat er niets is waardoor iemand zich meer bloot geeft dan door wat hij zegt in zijn verzen. Natuurlijk zal dat bij de één sterker zijn dan bij de ander, maar niemand kan gedichten schrijven en de deur van zijn hart gesloten houden.

De dichter Anton van Duinkerken, de spontane Brabander, laat zich in zijn gedichten kennen als een van God afhankelijk, gelovig en liefhebbend menskind.

Deze veelzijdige mens, wiens naam is W. J. M. A. Asselberg, werd 2 januari 1903 te Bergen op Zoom geboren. Hij studeerde aanvankelijk voor priester, maar koos op z'n 23ste jaar toch een loopbaan in de wereld. Hij werd journalist.

Vanwege zijn waardevolle literaire studies en zijn grote kennis van het leven en werk van Vondel, werd hij in 1940 benoemd tot bijzonder hoogleraar voor de Vondelstudie te Leiden.

Over Anton van Duinkerken bestaan veel anekdotes. Hij zou een man zijn geweest van een enorme levenslust en een sterk dominerend karakter. Godfrid Bomans vertelt van hem: Als ik met Anton van Duinkerken een literaire avond moest vullen, dan sprak hij altijd eerst. Als ik dan na hem aan het woord kwam was het alsof iemand na de ontploffing van een atoombom een klappertje afvuurde.

Ook wist ieder die hem kende dat hij groot liefhebber was van een goed glas wijn en dat heeft hij trouwens in zijn gedichten ook niet verzwegen.

Maar ik laat dat rusten omdat ik hem het fijnst vind in zijn grote liefde voor vrouw en kroost en in zijn kinderlijk geloof.

Als de dichter in de oorlogstijd in het concentratiekamp terecht komt, schrijft hij, hoe kan het anders, ook daar zijn verzen.

Als zijn vrouw hem in het kamp heeft bezocht en hij haar van achter het prikkeldraad nazwaait, blijft haar wuivende groet hem zo in het hart gegrift dat hij het vastlegt in woorden.

De wuivende

Mijn vrouw is de wuivende, die met haar zakdoek in 't licht langs het korenveld gaat.
Zij zend mij een uiterste teken van liefde
nu zij mij, gedwongen, verlaat.

Wie weet voor hoe lang zij vertrekt? Ik blijf eenzaam
doch jubel slaat op in mijn bloed.
Ik voel mij niet langer gevangen; rondom mij
is alom haar wuivende groet.

Mijn God in de hemel, die 't ziet, en die weet
hoe ik nooit voor mij zelve iets vroeg
— Al wat Gij mij geeft heb ik dankbaar aanvaard
en Gij geeft mij geluk genoeg! —

Verhoor voor vandaag en de rest van mijn leven
één enkele bede van mij:
Dat altijd mijn vrouw als uw teken van liefde
voor mij deze wuivende zij.
Haar simpel bewegen der hand bij het afscheid
zond mij het geheim tegemoet,
Waarom Gij uw engel zijn boodschap liet zeggen
beginnende met „Wees gegroet”!

Want al wat beweegt, hier op aarde, in de zee
langs uw heemlen vol heerlijkheid
Is niets dan een wuivende groet aan de ziel
om te zeggen, hoe goed Gij zijt.

Wie God wil begrijpen die heeft niet genoeg
aan ons vorsende mensenvrstand.
Hij zie naar het dansen van sterren en golven
en 't wuiven der dierbaarste hand.

Al wat ik geloof en belijd vat ik samen
in deze, mijn opperste wet:
Mijn ziel zij een wuivende groet aan mijn God
want ik heb geen volmaakter gebed.

Mijn ziel zij een riet aan de stroom der genade
en een wuivende golfslag, die spoelt
Langs de zoetheid der kust, en een graanveld in zon,
dat de tocht van de zomerwind voelt.

Mijn ziel zij gelijk aan de ziel van de vrouw
die mij toezond uw godlijke groet
Want zij is de wuivende, die Gij mij geeft
en ik dank U, het leven is goed.

Wat een eerbied voor God spreekt er uit dit gedicht en wat een liefde voor zijn vrouw.

Als er in het kamp een kinderstem wordt gehoord die van buiten het hek doordringt, uit de dichter zijn verdriet:

Concentratiekamp

Niets dan de stem van een kind op de weg

is genoeg om volkomen gevangen te zijn.
Achter het prikkeldraad wuiven de heesters;
wat verder staan bomen, en rein
in de lucht van de zomer klinkt eensklaps daarachter
het heldere hoge geluid
Van 't kind, dat plezier heeft, en 't weet niet hoezeer het
voor allen de vrijheid beduidt.

Dit lijkt op het heldere schellen der huisbel
na schooltijd, als 't zaterdag is:
Dan komen ze stoeiende vragen aan vader,
waar morgen, direct na de Mis
De wandeling heengaat. Ze maken hun plannen;
het huis is te klein voor 't geluk
En luid breekt de geestdrift der schone verwachting
de ernst der studeerkamer stuk.

Wat baat het van kinderen en vrijheid te dromen
terwijl men toch vruchteloos tuurt
Om achter de heesters een glimp te betrappen
van 't Leven? — Gevangenschap duurt
Niet korter, wanneer men zijn eigen geluk zoekt, —
wij zijn meer dan zeshonderd man.
Een kind op de weg heeft gelachten. Wij hoorden't
en elk werd er eenzamer van.

Wat een liefde voor zijn kinderen zingt er uit deze verzen. Maar het
verdriet doet hem nooit een onvertogen woord neerschrijven.
Als er gijzelaars moeten worden gefusilleerd en hij de vaste overtui-
ging heeft dat ook hij bij die groep hoort wil hij nog eenmaal getui-
gen van zijn dank voor alles wat God hem schonk.

Dichters Bezinning

Laat mij nog eenmaal zeggen, hoe schoon ik vond,
Onder Gods ogen enkel een kind te zijn;
Dankbaar, wanneer er maar zon aan de hemel stond.
Dronk ik het dagbegin feestelijk als morgenwijn.
Vogels en bloemen zijn mij ten vreugd gemaakt,
Doch als ik scheiden moet, laat dan een kinderoog,
Opperste zaligheid, waarnaar mijn wezen haakt,
Zekerheid geven, dat ik mij niet bedroeg.

Aanheffen zal ik dan nogmaals een jubelzang
Als mij tevoren van ieder verdriet genas.
Wat ik beminde, heel mijn verleden lang,
Laat mij voor eeuwig zeggen, hoe goed het was.

Dit sterke geloof is hem altijd bijgebleven. Ook toen later in zijn
leven het verdriet ontstellend groot werd.

Eén van zijn kinderen, zijn zoon Gustaaf, een schilder van wiens
kunstzinnigheid hij veel verwachtte, sterft jong.

Zijn vrouw, van wie hij zo veel hield, wordt ziek en raakt geheel
verward van geest. Daar heeft hij vreselijk onder geleden.

Zelf krijgt hij op 63-jarige leeftijd kanker waaraan hij twee jaar
later, na verschrikkelijke pijnen geleden te hebben, overlijdt.

Maar hij heeft het alles op een wonderbaarlijke wijze gedragen. Hij
weigerde tegen het einde verdovende middelen, omdat hij zijn Hei-
land bewust tegemoet wilde gaan.

Zijn zoon schrijft in een brief aan ds Buskes, die een goede vriend
van hem was: „Ik ben dankbaar zo'n vader gehad te hebben. De laat-
ste jaren is hij ernstig ziek geweest en heeft hij veel geleden. Maar
zijn geloof in Christus is bewonderingswaardig geweest. Zijn sterfbed
was voor iedereen die hem dar ontmoette het duidelijkste bewijs dat
Christus geen frase in zijn leven was. Hij heeft Hem liefgehad met
een rotsvast vertrouwen op de schone voleinding die hem zeker ten
deel is gevallen.”

Wat heerlijk als een zoon zo over zijn vader kan schrijven. Wat heeft
het leven van deze mens door alles heen getuigd van geloof, hoop en
liefde.

Het laatste gedicht van Anton van Duinkerken was te lezen op de
kaart die zijn vrienden het bericht van zijn overlijden bracht.

Hierna

Wanneer mijn werk gedaan zal zijn,
Mijn adem stil, mijn ogen dicht,
Geneest mij van de laatste pijn
Dit nooit verloren vergezicht:

Er leeft een God die alles schiep
Wat zichtbaar en onzichtbaar is,
Die mij tot zijn aanschouwing riep
Uit ondoorgrondbre duisternis.

Voorafgetekend loopt mijn pad
Dwars tegen mijn begeerten in,
Doch die ik 't meest heb liefgehad
Gaf aan mijn heil zijn eerst begin.

Zalig de doden die in de Heer sterven.

B. KRISTENSEN — BAAMBRUGGE

Wat is Sensitivity-Training? (3)

Vooronderstellingen

Sensitivity-training is op de volgende vooronderstellingen gebaseerd:

- openhartige eerlijkheid is mogelijk en, mits de groep goed funk-
tioneert, heilzaam.
- na een soms onthullende konfrontatie met zichzelf en de ander,
die tot een identiteitskrisis aanleiding kan geven, is de mens in
staat zichzelf en zijn relaties op een nieuwe wijze op te bouwen.
Na een krisis is het gemakkelijk leren.
- de groep oefent een heilzame werking uit op de persoon die het
avontuur van de training aandurft. Konstruktieve terugkoppeling
en wederzijdse aanvaarding van elkaar brengen de meeste van
dergelijke groepen teweeg.
- de omgeving maakt of kraakt de mens, maar in zijn diepste wezen
is de mens goed. Zodra de omgeving (trainingsgroep) de mens aan-
vaardt zoals hij is, zal de mens zich veilig voelen en zich spoedig
van zijn beste kanten tonen.
- de kortstondige doch schokkende ervaring met ST is in het alge-
meen in staat de mens een nieuwe start in het leven te bieden. Via
het individu worden ook organisaties op positieve wijze hervormd.

Evaluatie

Waarheidselementen zijn:

- de moderne mens is dikwijls zo
gesloten als een pot en daar-
door vereenzaamd; hij bedriegt
zichzelf door een ideaal beeld
van zichzelf te koesteren (hoe-
velen staan niet op hun tenen
om carrière te kunnen maken
en lijden aan een hartkwaal?);
- hij worstelt met schuldgevoe-
lens; hij is stijf en harkerig.
Ons lichaam is een last i.p.v.
een tempel; geld verdienen of
een opleiding volgen gaat hem
makkelijk af, maar met mensen
omgaan...?
- menselijke relaties zijn vluch-
tig. De technokratische geest
die in vele organisaties waait,
maakt van de mens een een-
voudig vervangbare funktiona-
ris, die, uitgerust met een di-
ploma, niets meer dan een rol
speelt. Als mens buiten spel
gezet?

Grote vraagtekens die achter het
ST-gebeuren geplaatst kunnen
worden zijn:

- wetenschappelijk onderzoek
heeft niet kunnen aantonen, dat de
'gevoeligheid' van de deelnemers
toeneemt. Wel voelen (subjektief)
iets meer dan 'n helft van de deel-
nemers zich gedurende enige tijd
(tot ca. een jaar) méér mens. Ove-
rigens vaak ten koste van vroegere
relaties (ouders, vrouw, man, kerk,
vrienden)! Ca. 10% van de deelne-
mers loopt psychisch letsel op. Ui-
teraard variëren deze percentages
van trainingsinstituut tot train-
ingsinstituut en bovendien van
groep tot groep.
- De duurzaamheid van het
prettige 'gevoel' na ST wordt door
de meeste onderzoekers in twijfel
getrokken, evenals het positieve
effect op de omgeving.
- Er zijn duidelijke aanwijzingen
dat het normbesef van de deelne-
mers verzwakt. Menselijke gevoe-
lens en emoties vormen tijdens ST
de boventoon en worden als veel
'echter' en 'authentieker' gezien
dan 'geweten' of 'wil' of 'engage-
ment' of 'verstand'. Dit betekent

niet dat de deelnemers 'gevoeliger'
worden in de gebruikelijke zin van
het woord. Want gevoel zonder ge-
weten, zonder norm, zonder liefde,
is stuurloos en werkt tenslotte
egocentriciteit in de hand. Het ge-
voel moet de juiste plaats krijgen
in het menselijk leven, niet de al-
lerhoogste plaats. Losweking van
het gevoel uit de totaliteit van het
menselijk zijn en het verabsolute-
ring ervan, maakt de mens stuur-
loos. Overigens is het beslist waar
dat in het moderne leven het ge-
voel er te minnetjes afkomt.

4. De oorspronkelijke goedheid
van de mens en de heilzame wer-
king van het groepsgebeuren zijn
op zijn minst twijfelachtig. De
voorstanders van ST geloven erin,
maar schieten tekort in het funde-
ren van dit geloof. Vermoedelijk is
de wens hier de vader van de ge-
dachten. Hun mensbeeld vertoont
een verdacht aspect: men gaat er
namelijk vanuit, dat ieder indivi-
du zichzelf met behulp van ande-
ren en van de groep ontplooit. De
Bijbelse mensvisie daarentegen
stelt voorop dat de mens zichzelf
verloochent en zich behoort in te
zetten voor de naaste, dus i.p.v.
zelfverwezenlijking spreekt de Bij-
bel van zelfontlediging (Phil. 2:1-
11). Vaak zijn het de 'zwakken' die
het leermateriaal opwerpen.

5. Is volledige eerlijkheid wel
mogelijk? Kennen wij onszelf ooit
goed? De gevoelstour is zeker geen
garantie voor een beter kennen
van onszelf. Het geweten en het
nuchtere verstand, tijdelijk op
non-aktief gesteld, zullen zich
vroeg of laat wreken. Bovendien,
hoe kan een schepsel het werk van
de Schepper doorgronden? Wat
weten wij van ons diepste zelf, van
onze bestemming, onze toekomst
en het uiteindelijke doel waartoe
wij geschapen zijn? Het intensieve
gemeenteleven en het 'wandelen
met God' helpen ons beter onszelf
te kennen en de weg te gaan, die
Christus ons wijst. (Ps. 139)

6. Is volledige eerlijkheid wense-
lijk? Is het niet dwaas om aan de
eerste de beste je intiemste ziele-
leven te tonen? Deze gebroken we-
reld is niet gelijk aan het Konink-

rijk Gods, waar allen volstrekt één zijn in de Heer en betrouwbaar. Op aarde groeien de relaties, willen zij tot rijping komen, langzaam en meestal binnen kaders (gemeente, huwelijk, werk, gezin, etc.) Deze kaders waarborgen duurzaamheid, en juist om duurzaamheid zitten wij verlegen in een snel veranderende en individualistische maatschappij. Bovendien mogen wij een ander pijn doen omwille van de eerlijkheid? Je mag en moet elkaar soms terecht wijzen, maar dan wel in liefde en alleen als men elkaar goed kent en het ervoor over heeft de ander in de toekomst zoveel als nodig te helpen (want wie weet wat er losgemaakt wordt?).

7. Is onze medemens wel een juiste spiegel? Als men zich bij het terugkoppelen aan elkaar spiegelt, heeft men met troebele spiegels te maken. Is Christus niet de enig heldere spiegel. Daarin zien we onszelf zoals we in werkelijkheid zijn. Daarin is ook vergeving.

8. ST wordt meestal op commerciële basis gegeven. Zijn menselijke ontplooiing, liefde en relaties wel te koop? De prijzen zijn er dan ook naar...

9. Vaak gaat het bij ST niet om de mens, maar om de organisatie. Een bedrijf stuurt de werknemer naar een training om hen beter te laten samenwerken, natuurlijk met het oog op een produktieverhoging. Hier funktioneert ST als een techniek om de organisatie te oliën. Lijkt mij zeer laagbaar.

10. Een heleboel praktische kwesties: hoe staat het met de opleiding en bekwaamheid van de trainers (vaak zeer miserabel, het is een onbeschermd beroep); mag een bedrijf zijn werknemers verplichten deel te nemen?; hoe staat het met de nazorg vooral van degenen die psychisch ineengestort zijn?; worden niet gezonde mensen ziek gemaakt?; waarom geen nauwkeurige selectie vooraf? Zou een trainer niet aan het gevaar blootstaan de deelnemers, in labiele toestand, te gaan indoktrineren?

11. Tenslotte nog twee fundamentele punten. Er wordt te weinig onderscheid gemaakt tussen valse en echte schuldgevoelens. Echte schuldgevoelens doen de mens de betekenis van Christus' kruis en opstanding kennen en de genade in dankbaarheid aanvaarden. Als dit onderscheid bewust wordt vervaagd, wordt schade aan de menselijke ziel toegebracht, en de ene Weg gebarricadeerd. Het woord 'menselijke ontplooiing' klinkt ons mooi in de oren, maar welke voorstanders van ST kennen de wijze en de richting van de ontplooiing? Als de vermeende goedheid van de mens garant moet staan voor de verrassende schoonheid van de ontplooiing, valt er een duistere schaduw over heel de ST-kultus.

Echter deze kritische noten mag niemand ernstig nemen, die niet met vuur en ijver zich wil inzetten de Christelijke gemeente tot een vruchtbare oase te maken in een dorstige wereld. En het water is aanwezig!

S.T. en de Christelijke gemeente

1. Heeft de Christelijke Gemeente iets te maken met S.T. Bestaat er enige overeenkomst tussen S.T. kring en Christelijke Gemeente. Laten we dit eens nader bekijken.

De S.T. kring bestaat uit een groep mensen die hun gevoelens tegen elkaar uitspreken en vooral hun negatief beleefde emoties, hun problemen, hun frustraties, die ze ondervinden in het contact met zichzelf en de ander.

De Christelijke Gemeente (geroepen Heiligen) bestaat ook uit een groep mensen, een grote groep weliswaar, maar geconcretiseerd in kleinere groepen (als het goed is) die elkaar kennen en liefhebben. Ook hier moet ruimte zijn voor het uitspreken van (negatieve) gevoelservaringen, frustraties

C. P. PLOOY — EDE

Over Van Ruler

VII. Nabeschouwing

Na 6 artikelen over de theologie van Van Ruler moet het 7e nodig het laatste zijn. Niet omdat het werk van Van Ruler geen stof zou bevatten voor veel meer artikelen maar omdat we in een blad als het onze ons moeten beperken.

Punten, die m.i. van belang waren, zijn aangstipt, — men kan er een lijn langs trekken, die in de stortvloed van gedachten bij Van Ruler enigermate wegwijs kan maken. Andere, zeker niet minder belangrijke punten, moesten onbesproken blijven. Ik kan alleen maar zeggen: neem en lees en luister zelf naar „his masters voice”, — zij het wel wat kritischer dan het bekende hondje.

Vanaf zijn eerste publicatie, over Kuypers idee van een christelijke cultuur (1940) tot het laatste toe heeft Van Ruler altijd veel kritiek opgeroepen. Geen wonder, want wie kaatst moet de bal verwachten, en hij schreef zelf doorgaans zeer kritisch, soms raillerend en provocerend. Heilige huisjes werden niet ontzien. Nieuwe paden en eenzijdige formuleringen niet gevreesd.

Met name zijn idee van het messiaans intermezzo (Christus legt eenmaal zijn menselijkheid weer af) en zijn visioenen van een theocratisch bestel hebben sterke weerstand opgeroepen.

Om het eerste heeft W. H. Velema hem gnosticisme verweten (in zijn: Confrontatie met Van Ruler), terwijl J. Verkuyl hem op het tweede bij de judaïsten indeelde (in zijn diss., zoals ik ergens las). Deze kritiek uit zo uiteenlopende hoek en met elkaar eigenlijk uitsluitende conclusies, bewijst wel hoe moeilijk het is om met Van Ruler „klaar te komen”.

Het kan bekend zijn, hoe de christelijke kerk in haar beginperiode het met deze beide excessen te stellen gehad heeft. Men kan deze twee dwalingen met elkaar confronteren en tegen elkaar polariseren op het punt van de waardering van het Oude Testament. De judaïsten bleven in feite bij het O.T. staan en kwamen aan het N.T. niet toe. Terwijl de gnostieken het O.T. in

en wat dies meer zij. Ons geloofsleven en samenleven mag niet geforceerd zijn en gekunsteld. In liefde moeten er harde noten gekraakt kunnen worden, juist om de liefde ruimte te geven en om ingeslopen kwaad weg te doen. De zorg voor elkaar mag niet beperkt blijven tot vriendelijk glimlachen en het bevestigen van elkaars geloofsleven door te wedijveren met het geijkte jargon. Zien wij de ander als persóón, met een ziel en een hart? Voelen wij hem als hij ons iets wil meedelen wat niet gemakkelijk in woorden gezegd kan

feite prijsgaven en aan de haal gingen met een N.T. dat ontkoppeld was van het O.T.

De gevolgen werken door tot in onze tijd:

enerzijds een loslaten van verbond en kinderdoop, ambt, instituut, kerkelijke ordening, alles in de naam van de Geest, Die waait waarheen Hij wil...

anderzijds een verbeterd gevecht om de laatste schansen van door de eeuwen heen bereikte standpunten, en verworvenheden, kerkelijke, politieke en maatschappelijke kaders en instituten. Het is makelijker om hier met etiketten als progressief en conservatief, horizontalist en verticalist te werken, dan Van Ruler ergens „in te delen”.

Zij die voor enige jaren „Het Getuigenis” indienden bij de herv. synode, beschouwen hem als een der hunnen, maar ook moderne theologen als Kuitert en Rothuizen zien hem als hun voorman. Wanneer Van Ruler sprak of schreef over de „bevinding”, kon hij rekenen op hartelijke instemming van de rechttervleugel van zijn kerk, maar hoe schrok men daar op van zijn art. over „Ultragereformeerd en vrijzinnig”, waarin hij het eerste een ketterij noemde, waarbij het tweede nog maar kinderspel was!

Maar als Kuitert hem prijst als zijn grote leermeester, en tegelijk niet kan begrijpen, dat Van Ruler zich de laatste tijd zo conservatief opstelt, krijgt hij ten antwoord: „Ik ben avantgarde-theoloog, omdat ik theocratie wil en dus helemaal de instituten wil: die moeten vanuit het evangelie in een combinatie met de geschapen werkelijkheid ingericht worden, en niet afgeschaft worden; dat is een aanpakken van de wereld zoals de gereformeerden het met name gedaan hebben. De dopers hebben het op een heel andere manier gedaan, zij hebben de staat, het gezag, de macht, het geweld afgeschaft, en dat is wat tegenwoordig de geesten beheerst”. Men moet dus de theocratie willen, maar op dat punt vind ik geen enkele progressieve theoloog thuis, ook Kuitert laat mij daarin alleen en in de kou staan”. (In gesprek met Van Ruler, p. 34, 35).

Hoorde Van Ruler bij de „veront-rusten”? Hij hoorde in feite nergens bij, voelde zich dan ook tamelijk eenzaam, maar was op zijn geheel eigen manier zeer veront-rust. Wie hem de laatste jaren van zijn leven regelmatig voor de radio hoorden konden dan ook vernemen aan zijn stem. Men hoorde daar n.l. in niet zozeer de reactie op vernieuwingen van een

worden? Weten wij de warmte van Christus uit te stralen, zodat ook buitenstaanders verbaasd uitroepen: ziet hoe lief zij elkander hebben! Dat is geen braafheid. Het gaat erom dat men van elkaar weet en ervaart (!) dat de een de ander als persoon aksepteert, op grond van het feit dat God ons in Christus aksepteert.

2. Als we letten op ons Bijbelgebruik in vele kerken, zien we een grote belangstelling voor dogmatische waarheden. De leerstellige gedeelten uit de brieven van Paulus worden met graagte gelezen en

man die met zijn tijd niet mee kan komen, maar veelmeer de verbazing van iemand, die zijn tijd al vóór geweest is en die zegt: zien ze dan niet dat al dat z.g. nieuwe al lang ontworpen was in de geref. theologie en dan in veel dieper en veel meer omvattende verbanden van theocratie? (zo ongeveer Okke Jager in „Wat vindt u van het getuigenis?” p. 32)

Van Ruler — gnosticus of judaïst? Het lijkt vreemd om met Velema het eerste aan te nemen, want wie heeft zo fervent tegen de gnostiek, die het geloofsleven verziekt, gestreden als juist Van Ruler? Overigens is het mogelijk, dat er ook in zijn eigen gedachtengoed restanten zijn blijven zitten van wat hij zo bij anderen bestreed. Was zijn geestelijk testament, zijn art. over Ultra-gereformeerd en vrijzinnig, ook wellicht niet een van zich af schrijven van wat gezien zijn krachtig en eenzijdig hemzelf als „veluwse jongen” nog in het bloed zat? Judaïsme dan, pousieren van het Oude Testament, de mozaïsche wetgeving, de theocratie? Zit er niet in de talloze grapjes en spitse gezegden die er van Van Ruler in omloop zijn een stuk stille joodse gijn? Kan men ook niet licht uit reactie op het gnosticisme tot judaïsme vervallen? Wandelt de kerk niet vanaf de eerste eeuwen van haar bestaan langs het smalle pad tussen deze twee dwalingen door? En komt men daar altijd zonder kleerscheuren langs?

Maar een bijzonder goed tegenwicht tegen het gevaar van het judaïsme ligt, dacht ik, bij Van Ruler in de sterke verbinding van wet en Geest. Zie zijn proefschrift. Hij valt niet afgezien van de Geest van Pinksteren, de Geest van Jezus Christus, op de oud-testamentische wet terug, want het is deze Geest, die de wet tot vervulling brengt, het is deze Geest, die de wet Gods zó inschrijft in de harten en indriift in het gelaat des levens, dat er hier en daar iets van de theocratie gaat gerealiseerd worden.

En hiermee nemen we... neen, geen afscheid van een groot denker, die hoe men ook over zijn gedachten mag denken, velen aan het denken gezet heeft en zal blijven zetten, en die wel eens na zijn dood meer leerlingen kon krijgen dan hij ooit in zijn leven gehad heeft. Hij was zelf dien-aangaande bepaald niet pessimistisch. Voorzag en voorzeide hij niet, dat in de 21e eeuw de theocratische gedachte nog eens hy-reractueel zou worden?

Was hij een nabloeier of een te vroeg geborene? God weet het.

(Ingezonden Mededeling)

Calvijn leert u Gods Woord grondig kennen

Indien u Gods Woord grondig wilt leren kennen, ga dan de voornaamste boeken van Calvijn lezen namelijk de "Institutie" en de "Verklaring van de Bijbel door Johannes Calvijn". Stuur een briefkaart of brief met uw naam en adres naar Internationale Stichting tot Verspreiding der Geschriften van Johannes Calvijn (I.S.J.C.), Postbus 4280, Rotterdam-3018, en u ontvangt zo spoedig mogelijk een uitgebreid prospectus.

Steun de I.S.J.C. financieel, het Giro-nummer is 24.64.200, of vraag voor nadere inlichtingen ook eerst het prospectus aan.

gebruikt voor de preek. Waarheid is het ene grote aspekt van het Evangelie dat aangevuld moet worden door liefde. Door Paulus allermindst veronachtzaamd, maar door sommige Christenen wel eens een beetje op de achtergrond geplaatst. Wanneer de ander onware gedachten koestert of daden verricht verwerpen wij hem maar al te gauw als persoon. In ons theologisch denken en in de praktijk van ons leven dient er een evenwicht tussen liefde en waarheid te zijn.

3. Muziek, dans, spel en voordracht moeten binnen het gemeenteleven in ere hersteld worden. Zij die op een van deze gebieden een gave hebben ontvangen moeten gestimuleerd worden in het experimenteren en zoeken naar nieuwe vormen, die tot eer van onze Here God aangewend kunnen worden. David danste voor de ark. De Bijbel spreekt verder over een heilige kus, over Johannes die aan de borst van Jezus lag en in het algemeen schijnt het leven in Bijbelse tijd emotioneel geladen te zijn.

4. In de praktijk van het gemeenteleven komt het al te dikwijls voor dat of ieder gesprek, preek, of wat dies meer zij de dogmatische toets der kritiek moet kunnen doorstaan (dit kan tot starre orthodoxie leiden) of onze gevoelens, geluimheid, enthousiasme voor de een of andere mode etc. de maat aangeven (politieke theologie, liberale theologie en te subjektieve vormen van geloofsleven). Beide lijken mij onjuist. De eerste omdat

de waarheid vaak op geforceerde wijze wordt uitgesproken. De tweede omdat onze situatie en onze persoonlijke subjektieve beleving nooit uitgangspunt en referentiepunt kan zijn voor onze relatie met de Here God.

Wanneer wij volmondig beamen dat de Bijbel Gods Woord is en ons vertrouwen stellen op Christus als onze Heiland, moeten wij desalniettemin omwille van de eerlijkheid en zuiverheid kunnen toegeven, dat wij op bepaalde momenten twijfels hebben (1 Joh. 1:10 heeft zowel betrekking op daden als op denken als op gevoelens). Wie de schijn ophoudt dat zijn geloofsleven een en al succes is en dat hij de waarheid in zijn vestzak heeft zitten, maakt inderdaad Christus, die allèen de Waarheid is, tot een leugenaar, en bezorgt zijn medemens een flink minderwaardigheidscomplex.

5. Veel frustraties, onrealistische zelfbeelden, ontgoochelingen en instrumentele relaties zijn het gevolg van het feit dat in onze cultuur het ambitienivo zo verschrikkelijk hoog lijkt en succes zo hoog staat aangeschreven. Krampachtig proberen we aan deze maatstaven te voldoen. Juist in de gemeente en op Christelijke scholen zouden kompetitiesysteem, carrièrezucht, status-zoeken e.d. aan de kaak gesteld moeten worden. Juist hier moeten we elkaar aksepteren zoals we zijn, als een schepsel van God, en elkaar helpen de foute eigenschappen die het gevolg van de zonde zijn om te vormen. Laten we in 's Hemelsnaam ophouden van onszelf en de ander méér te maken dan hij is. In dankbaarheid mogen we ons leven uit Gods hand ontvangen.

De S.T. trainers hebben dikwijls niet in de gaten dat oneerlijkheid jegens elkaar en de ander, geremde ontplooiing van de totale persoon, ongevoeligheid etc. etc. meestal het gevolg zijn van ons te individualistisch mensbeeld, dat zich op pijnlijke wijze in tal van menselijke relaties heeft gekonkretiseerd. Alleen het besef van

geschapen te zijn, de dankbaarheid en het liefdegebed kunnen het begin vormen van een herstel van relaties.

In prediking, onderricht en geschriften moet dit punt meer aandacht krijgen en ieder die deze, toch ietwat verwaarloosde dimensie van het Evangelie wil honoreren, moet het trachten in praktijk te brengen. Het is dus niet zo theoretisch als het op het eerste ge-

zicht lijkt. Net zoals een individualistisch mensbeeld bepaalde voelbare gevolgen heeft, zo moet het Bijbelse mensbeeld een concrete betekenis gaan krijgen. „Gij zijt het zout der aarde”, althans, daartoe worden wij geroepen.

Deze publikatie kan plaats vinden met medewerking van de Studierkring, Internationaal Christelijk Studiecentrum, Baambrugge.

Marc de Klijn,

Christenen doorgelicht

Hoe brengen christenen in deze tijd hun geloof in praktijk? Wat is hun geloof voor hun werk? Zes interviews: met Prof. Dr. C. Boertien, Prof. Dr. B. Goudzwaard, Ds. G. Boiten, Prof. Dr. H. R. Rookmaaker, Ir. J. van der Graaf en Prof. Dr. H. J. J. M. van Straelen.

De auteur verzorgde zelf de vormgeving. Het is een fraai boekje geworden! Heel apart!

68 pagina's, 6 foto's.
Prijs slechts f 6,50

Uitgave:
Stichting Interlektuur,
Veldhoven.

Drs H. de Jong,

Brood in Bethlehem

Zes preken over het boek Ruth gehouden zomer 1974 in Amsterdam-C.

72 pagina's.
Omslag Marc de Klijn.
f 6,90.

Verkrijgbaar bij de boekhandel en rechtstreeks bij de uitgever

Buijten & Schipperheijn B.V.

Amsterdam, Valkenburgerstr. 106,
tel. 020-236612 - postgiro 22960

GEERT JOHANNES HEBELS

in de ouderdom van 24 jaar.

Wageningen:
Diny Noordeloos (bruid)
Nunspeet:
R. R. Hebels-Wehe
Kockenge:
E. J. Voorrips-Hebels
A. Voorrips
Amsterdam:
G. A. v. d. Schaa-Hebels
J. H. v. d. Schaa
Pretoria:
F. H. L. Hebels
Zeist:
G. G. E. Hebels
Nunspeet:
D. Hebels
Emmen:
F. Wehe

Wageningen, 2 november 1974.

De begrafenis heeft plaats gehad woensdag 6 november te Wageningen.

Correspondentie-adres:
Lugtenbergweg 32, Nunspeet.
Van der Waalstraat 22-I, Wageningen.

Plotseling nam de Heere tot Zich, op 84-jarige leeftijd, mijn innig geliefde man, onze lieve vader en opa

EELKE KROL

Ridder

in de orde van Oranje Nassau.

God heb ik lief, want die getrouwe
Heer hoort mijne stem, mijn smekingen, mijn klagen.
Hij neigt zijn oor, 'k roep tot Hem al mijn dagen.
Hij schenkt mij hulp.
Hij redt mij keer op keer.
Ps. 116 : 1.

Amersfoort:

M. Krol-Botma

Amstelveen:

T. van der Werff-Krol
A. P. F. van der Werff

Apeldoorn:

Y. van Wijk-Krol
B. H. van Wijk

Baarn:

B. E. Krol
L. Krol-Kaspers

Leusden:

Y. J. Krol
J. H. Krol-Kaspers
en kleinkinderen.

Amersfoort, 31 oktober 1974
Pierzonlaan 6

De begrafenis heeft inmiddels plaats gevonden op „Rusthof” te Amersfoort.

GOED NIEUWS!

In de reeks

„DE VOORZEIDE LEER”

verschijnt binnenkort:

416 bladz. in fraaie stempelband met goudtitel, prijs f 35,—, doch thans nog voor de **intekenprijs van f 29,50**.

Thans leverbaar de delen:

Ds. C. Vonk:

PSALMEN (I)

door Ds. F. VAN DEURSEN

Inleiding - Genesis - Exodus f 23,50
Levitikus f 31,00
Numeri - Deuteronomium .. f 36,50
Jozua f 35,00
Richteren f 35,00

Ds. F. van Deursen: Psalmen (I) f 35,00*)
*) Intekenprijs tot 31 dec. a.s. f 29,50

In voorbereiding:

Ds. F. van Deursen: Psalmen (II)
f 35,—, bij vooruit bestellen en betalen f 29,50.

„Broodnodig zulke boeken in deze tijd. Ze leren de Schrift verstaan, geven inzicht en doorzicht.”

Degenen, die alle verschenen delen over de H. Schrift willen aanschaffen kunnen ze direkt ontvangen, desgewenst tegen betaling van **f 25,00 per 3 maanden!** Volledig prospectus zenden wij op aanvraag.

Firma Wesdijk, Liebeek & Hooijmeijer

Singel 55 — Barendrecht — Giro 216828

Mahoniehouten kerkbanken (z.g.a.n.)

225 zitplaatsen (8 en 6 zitplaatsen per bank)

Te bevragen: J. J. de Vries, v. Ittersonlaan 4, Gouda, tel. 01820-15453

De Heere heeft op 31 oktober tot Zich genomen op de gezegende leeftijd van 84 jaar ons oud-bestuurs- en erelid, broeder

EELKE KROL

Met dankbaarheid gedenken wij wat deze broeder gedurende vele jaren ook op het gebied van het maatschappelijk werk en kinderbeschermingswerk heeft mogen betekenen.

Het gelovend weten dat deze arbeid niet ijdel is in de Heere vertrooste ook zijn vrouw en kinderen.

De gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn.

Namens het bestuur van de Stichting Anno 1970 voor Gereformeerde Kinderbescherming en Maatschappelijk Werk,
Mr. C. W. Bakker, voorz.
A. Heetebrij, secr.